

реалізації суб'єктивної модальності. До таких слів в “Одіссеї” Гомера можна зарахувати постійні епітети, такі як *dios* - божественний, *glaukwpiç* - совоока), *pepnumenos* - тямовитий, *calkocitwnoc* - золотохітонний, *qeooidhç* - боговидий, *nefelhgerethç* - хмарозбирач, *megalhtoroç* - величний, *poluarhthç* - багаточеснотний. Такі слова ми зустрічаємо як в “Одіссеї”, так і в “Іліаді”.

Слова-символи, на відміну від тематичних, ключових і слів-фаворитів, належать до низькочастотної лексики. Вжите два-три рази слово-символ, яке реалізує суб'єктивну модальність у найконцентрованішому вигляді, служить засобом репрезентації точки зору автора на головну подію у творі. Для ідентифікації такого слова, необхідно сприймати не тільки верхній шар – тематичну орієнтацію тексту, а й глибинний – ідейну спрямованість. Таким словом, вірніше, словосполученням, є на наш погляд *nostimon hmar* -день повернення. Саме день повернення Одиссея до рідного дому є кульмінаційним моментом твору. Цей день завжди на думці у Одиссея. Він наближається, незважаючи на перешкоди.

Отже тематичні, ключові, слова-фаворити та слова-символи є ідентифікатором точки зору автора на феномен, який досліджується у творі. Ця лексика є невід'ємним компонентом арсеналу засобів, що виражають суб'єктивну модальність художнього тексту.

1. Гальперин И.Р. *Текст как объект лингвистического анализа*. – М.: Наука, 1981. – 138 с. 2. Малявин Д.В., Королева Т.М., Горшкова К.А. *Способы выражения модальных отношений в английском и украинском языках*. – Одесса, 1986. – С. 8 – 71. 3. Мороховский А.Н., Воробьева О.П., Лихошерст Н.И. и др. *Стилистика английского языка*. – К.: Вища школа, 1991. – 271 с. 4. Панфилов В.З. *Роль модальности в конституировании предложения и суждения // Вопросы языкознания*. – 1977. – 4. – С. 37 – 48.

М.М. Маляр

Національний університет “Львівська політехніка”

ОСОБЛИВОСТІ СИНТАКСИЧНИХ СТРУКТУР МОДИФІКАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ ТИПУ N + N У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ)

© Маляр М.М., 2002

Розглянуті питання, пов'язані з вживанням безприйменникових словосполучень іменників у сучасній англійській мові. Показано структурну різноманітність та складність семантики таких структур, виділено основні суперечливі моменти, пов'язані з їх лінгвістичним аналізом.

The paper deals with the wide range of problems peculiar to the use of nominal groups with noun premodification in modern English.

The structural diversity and semantic complexity of contact noun combinations have been shown. The main stumbling blocks of linguistic treatment of such noun sequences have been distinguished.

Виділення та виокремлення певних рекурентних синтаксичних структур та дослідження їхньої дистрибуції в різних контекстах забезпечує обґрунтованість синтаксичного опису мови. Словосполучення, як один з основних об'єктів вивчення семантичного

синтаксису, характеризується наявністю специфічних структурних моделей, встановлення яких є важливим напрямком синтаксичного аналізу.

Іменникові словосполучення утворюють найчисленнішу групу підрядних словосполучень. Підрядними словосполученнями будемо вважати бінарні структури, в яких один з елементів домінує синтаксично. Незалежно від складності такої бінарної структури, її завжди можна поділити на два складові елементи: ядро/головне слово (“kernel”, “kernel element”, “head-word”) і модифікатор (“adjunct”, “adjunct-word”, “expansion”) [3, с. 224], який в той чи інший спосіб впливає на значення головного слова.

Іменник як частина мови характеризується цілою низкою формальних ознак. Він має морфологічні особливості (типові суфікси, моделі конверсії, складені основи); у ньому реалізуються граматичні категорії роду, числа та відмінка [3, с. 50 – 51]. Така різноманітність характеристик іменників робить можливим їхній поділ на підкласи, що своєю чергою створює підґрунтя для їхнього вибіркового синтагматичного сполучення як між собою, так і з іншими частинами мови.

Базова канонічна структура іменникового словосполучення з іменником в ролі ядра включає чотири основні компоненти [2, с. 574], з яких два є необов'язковими: детермінант + (премодифікація) + головний іменник + (постмодифікація та комплементация). Премодифікаторами можуть бути прикметники (*a naughty boy*), іменники (*energy source*), займенники або числівники (*his father, ten years*), прислівники (*the above examples*), дієприкметники недоконаного виду (participle I – *the dancing couple*), дієприкметники доконаного виду (participle II – *the faded flowers*) [6, с. 47], а також детермінанти та іменники у присвійному відмінку (*his mother, this problem, John's car, bird's nest*).

Постмодифікаторами можуть виступати підрядні речення (*the job I was doing last night*), дієприкметникові звороти (*the imperious man standing under the lamppost*), інфінітиви та інфінітивні звороти (*enough money to buy proper food*), прийменникові фрази (*compensation for emotional damage*), прикметники та прикметникові звороти (*no information available*), прислівники (*a block behind*), іменникові словосполучення в постпозиції (*gloves the same size*) та іменникові словосполучення в апозиції (*young Roger, the lawyer*) [2, 6].

Премодифікатор може бути перефразований (трансформований) у постмодифікатор. Наприклад, *an interesting book* → *a book which is interesting*; *a broken cup* → *a cup which is broken*. Однак у випадку іменникових премодифікаторів таке перефразування зовсім не є простим, оскільки структури типу N + N репрезентують багато різних значень, і фактично в кожному такому випадку немає чіткого критерію для визначення, яке саме значення реалізується [2]. Наприклад, *elephant boy* може означати ‘*a boy who rides on an elephant*’ або ‘*a boy who takes care of elephants*’.

Особливістю безприйменникових словосполучень іменників є те, що до їхнього складу не входять функціональні слова, які би мали показати логічні відношення між складовими елементами [2]. З одного боку ми маємо стислу та інформативну структуру, а з іншого – неоднозначність цієї інформації, оскільки значна її частина прихована у складному переплетенні логічних зв'язків між головним та модифікуючим/-и іменником/-ами.

Спроби класифікувати синтагматичні безприйменникові словосполучення іменників, які базуються на їхніх трансформаціях, виявляють надзвичайну різноманітність таких комбінацій [2, 6]. Однак, по-перше, завжди є словосполучення, які можна зарахувати до більше ніж однієї категорії (в *heart attack* модифікатор може бути об'єктом дії, а також місцем проведення дії); по-друге, є велика кількість словосполучень іменників, які не вписуються у жодну з категорій [2, с. 591].

Складність та неоднозначність семантики безприйменникових словосполучень іменників робить їх цікавим об'єктом наукових досліджень, тим більше, що у зв'язку із швидкими темпами розвитку науки і техніки постійно з'являються нові структури, в яких головний іменник сполучається з двома і більше різними, зокрема і іменниковими преомодифікаторами. Такі структури є, звичайно, досить складними. Однак вони досить легко розкладаються на структурні модифікації, в яких одна структура знаходиться всередині іншої [6, с. 60 – 61].

Предметом наукових дискусій є питання диференціації між словосполученнями типу N + N та складними іменниками [2, 3, 6]. Виділяють два основні критерії розмежування складних іменників та безприйменникових словосполучень іменників – наголос та орфографія [2, с. 590]. Наголос на першому компоненті, як в *'heart attack'*, є характерним для складних іменників, тоді як наголошений другий елемент, як в *glass 'bottle'*, зустрічається у структурах N + N (до речі, на с. 591 [2] автори наводять *'heart attack'* як приклад вільного словосполучення). Та цей критерій не можна вважати абсолютним. Так, у структурах на зразок *girl draftsman, lady journalist, man friend* наголошеним є модифікуючий іменник [6, с. 57].

За орфографічним критерієм суцільне написання слова є ознакою складних іменників (*seaweed, warehouse, warhorse*); безприйменникові словосполучення іменників пишуться як окремі слова; іменники, що пишуться через дефіс, мають перехідний статус і їх можна вживати як преомодифікатори інших іменників (*fuel-price increase, plum-pudding model*) [2, с. 590]. Практично ніколи не пишуться через дефіс іменникові словосполучення типу *silver box, silk tie, asphalt rooftop*, в яких перший іменник означає речовину чи матеріал, з якої зроблено річ чи предмет. Саме орфографію автори беруть за основний критерій розмежування. Однак англійська мова не відзначається особливою чіткістю правил написання складних іменників. І хоча вищенаведений критерій не позбавлений логіки, правила написання складних іменників часто ігноруються самими носіями мови, що ускладнює лінгвістичний аналіз. Раєвська Н.М. цитує Г.Фаулера: “The chaos prevailing among writers or printers or both regarding the use of hyphens is discreditable to English education”. Так, слово *waterbed* наведено як приклад складного іменника з суцільним написанням [2] (див. вище), однак як *Oxford Advanced Learner's Dictionary by A.S. Hornby*, так і *Longman Dictionary of Contemporary English* дають *water-bed* [4, 5]. І такі випадки не поодинокі.

Що стосується іменників, які пишуться через дефіс, вони й справді часто преомодифікують інші іменники, особливо в контекстах наукового стилю. Але при цьому не слід випускати з уваги, що в ролі преомодифікатора можуть вживатися структури, що пишуться через дефіс, при цьому не всі її елементи є іменниками, наприклад *solid-state power-control devices, single-phase machines, special-purpose machines*. Трансформаційний аналіз дає такі вирази:

solid-state power-control devices → devices for the control of power supply that are made of semiconductor (матеріал);

single-phase machines → machines that are powered by one phase of electric voltage (функціонування; принцип дії);

special-purpose machines → machines intended for special purposes (призначення).

Однак з цих перефразувань не зрозуміло, до якої частини мови зарахувати виділені модифікатори – іменників чи прикметників. Інтенсивно зростає вживання інших частин мови та різноманітних полікомпонентних одиниць як преомодифікаторів [6]: *round-the-clock service, reading-only knowledge of English, mind-your-own-bloody-business attitude* тощо.

Іменники у множині також вживаються для премодифікації інших іменників [2]. Це особливо характерно для газетного стилю. Загалом такі структури є продуктивнішими у британському варіанті англійської мови, проте низка найчастотніших модифікуючих іменників є однаково характерними як для британського, так і американського варіантів англійської мови (*sales + force, gain, increases, tax; women + candidates, drivers, ministers, voters*).

Із використанням іменників у множині у конструкціях N + N пов'язана ціла низка цікавих особливостей. Зокрема, деякі іменники, що зазвичай вживаються тільки у множині, при синтагматичному сполученні з іншими іменниками деколи втрачають характерні закінчення (*scissor kick, trouser leg*). Тенденція до збереження закінчення множини зростає, коли премодифікатор є сам по собі складний, наприклад "*dirty tricks*" *campaign, possible-worlds proposals*.

Власні назви не потребують модифікаторів, оскільки кожна власна назва чітко вказує на певну особу, місце чи заклад. Але імена можна вживати з іменниковими премодифікаторами. Наприклад, *Prime Minister Wilson, Cambridge Professor Jones*. Однак лінгвісти не дійшли єдиного висновку щодо того, як варто трактувати такі елементи, як премодифікатори, апозитиви чи титули [2]. Почастішали випадки вживання географічних назв у значенні модифікаторів іменників: *Africa specialist, Rhodesia problem, England team*. Деякі лінгвісти вважають, що в таких структурах географічні назви виконують функцію головного слова [6, с. 63]. Хоча традиційна трансформація таких конструкцій показує, що власні назви тут відіграють роль премодифікаторів: *Rhodesia problem* → the problem of Rhodesia.

Існують також певні труднощі під час аналізу словосполучень, в яких у ролі премодифікаторів виступають дієприкметники недоконаного виду. У деяких випадках такі модифікатори мають омонімічні прикметникові форми (*confusing explanation, loving mother*) [2, с. 68]. Проте, інколи, їхню приналежність до певної частини мови важко чітко визначити. У такому разі застосовується метод трансформації і, якщо отримуємо структуру типу 'who/which be + verb-ing' або 'who/which + verb(-s/-ed)', то ідентифікуємо слово як прикметник. Якщо модифікатор – іменник, то внаслідок трансформації отримаємо інші структури: *engineering students* → students studying engineering; *traveling rug* → a rug for traveling. Але здебільшого такий тест не може провести чітку межу між іменником та прикметником. Наприклад, *warning shots* можна перефразувати у 'shots intended as a warning' або 'shots which warn'. Аналогічно комбінація *detecting devices* трансформується у 'devices used for detecting' або 'devices which detect'.

Надзвичайно продуктивною є модель іменникових словосполучень, в яких роль премодифікатора виконують іменники у присвійному відмінку, причому такі структури розглядаються окремо від словосполучень N + N [2, с. 294 – 295, 588, 6, с. 48]. Є випадки, коли іменники у присвійному відмінку просто вказують на те, що певна річ чи предмет належать комусь (*the bird's relieved owner, her children's clothes*). Однак часто вони вказують на тип речей чи предметів (*a bird's nest, children's clothes*) і можуть мати ідіоматичне значення (*a bull's eye*) і в сучасній англійській мові існує тенденція до втрати ними присвійних закінчень, що формально перетворює їх у безпрійменникові словосполучення іменників (*a bird's nest/a bird nest; children's clothes/children clothes*). Паралельне вживання загального та присвійного відмінків можна розмежувати, враховуючи тільки їхню семантико-синтаксичну сутність [1, с. 21]. Можливо, такі структури варто розглядати як один з типів структур N + N.

Аналіз іменникових словосполучень, в яких головне слово премодифікується іменниками, що позначають матеріал чи речовину, походження чи часові співвідношення тощо, стосується питання конверсії. Модифікуючі іменники в структурах на зразок *silver spoon*, *iron bridge*, *winter vacation*, *river sand* займають проміжне становище між іменниками та прикметниками, проте говорити про конверсію не має достатньо підстав, якщо відсутні характерні риси, притаманні власне прикметникам (координація з іншими прикметниками, модифікація прислівниками, вживання зі словом-замінником *one*, ступені порівняння). Конверсія таких іменників відбувається, коли вони вживаються метафорично (*silver box* – *silver stream*) [6, с. 61 – 62].

Отже, синтагматичні безприйменникові словосполучення іменників характеризуються низкою структурно-семантичних особливостей. Такі моделі утворення словосполучень є продуктивними в сучасній англійській мові, особливо в академічній прозі. Проте, хоча при значній стислості така премодифікація несе велике інформативне навантаження, існує ризик помилкового витлумачення цієї інформації. Тому дослідження в цій сфері мають велику практичну цінність, оскільки сприяють точності перекладу.

1. Балашов С.П., Бродович О.И., Бурлакова В.В. и др. *Теоретическая грамматика английского языка* / Под ред. В.В. Бурлакова. – Л.: Изд. Ленингр. ун-та, 1983. – 254 с.
 2. D. Biber, S. Johansson, G. Leech, S. Conrad, E. Finegan. *Longman Grammar of Spoken and Written English*. – London: Pearson Education Limited, 1999. – 1204 с.
 3. Blokh M.Y. *A Course in Theoretical English Grammar*. – Moscow: Vysshaya Shkola, 2000. – 381 с.
 4. Hornby A.S. *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. – Oxford: Oxford University Press, 1995.
 5. *Longman Dictionary of Contemporary English*. – London: Pearson Education Limited, 2001.
 6. Rayevska N.M. *Present-Day English Syntax*. – Kyiv: Vyshcha Shkola, 1970. – 180 с.

К.І. Хомин

Національний університет “Львівська політехніка”

НЕНОРМАТИВНЕ ВЖИВАННЯ ОКРЕМИХ ГРАМАТИЧНИХ ФОРМ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ОБ’ЄКТ НАВЧАННЯ ФІЛОЛОГІВ

© Хомин К.І., 2002

Проаналізовано ненормативне вживання окремих граматичних форм у сучасній англійській мові та методика опрацювання “дискусійних” граматичних явищ під час підготовки філологів.

The article deals with the analysis of some deviations from classical grammar of the English language and teaching technologies while training linguists.

Викладають англійську мову студентам спеціальності “Прикладна лінгвістика”, використовуючи підручники іноземних видавництв, зокрема Oxford University Press, Longman, Cambridge University Press, Express Publishing, Heinemann. Ми вважаємо доцільним застосування цих книг, оскільки вони містять автентичні матеріали і успішно забезпечують формування всіх чотирьох навичок мовленнєвої діяльності.